

teszi a különféle beszédmodokat, és egy ideig szabadversekben reflektál az élethelyzetekre, majd antik versformákban és szonettekben keres köztes helyet a közösségi és az avantgárd beszédmodok között a nyolcvanas évek második felétől. Ebben az időben a több nemzedékre kiterjedő emigráció és az erősödő politikai nyomás miatt kevesebb jelentős költemény születik. Az újholdas-későmodern poétika felé elmozduló Visky András és a karneváli maszk-cserélgetése, klasszikus formakultúrája és önfeledtsége révén újdonságot jelentő Kovács András Ferenc költészete képes jelentősen továbbalkítani az erdélyi magyar költészeti hagyományt.

A kilencvenes évek derekától elhallgató, illetve szerepválsággal küszködő erdélyi magyar költők által hagyott nyelvi vákuumot újabb írói-költői csoportosulások próbálják betölteni. A *Serény Múmiában* és az *Előretolt Helyőrség* című lapban induló költők: Orbán János Dénes, Sántha Attila, Fekete Vince, illetve a tőlük később eltávolodó Kelemen Hunor és László Noémi a populáris szféra felé hirdetnek meg nyitást.

Cholnoky Olga

A két világháború közötti Vilna fehérorosz és litván irodalma

Lap'inskene, Al'ma: Belaruskaâ il'ioŭskaâ litaratura m'Ûvaemaj Vil'ni = Konan, Uladz'imir (galoŭny r'ed.): Skarynaznaŭstva – Kn'igaznaŭstva – Litaraturaznaŭstva. M'insk, Belaruskii Kn'igazbor, 2001 (= Belarus'ka – Albaruthenica 20). 275–279. p.

A két világháború között Lengyelországhoz tartozó Vilna (Wilno, Vilnius) kulturális helyzete bonyolult és változatos volt. „Egy olyan zugban élünk, amelyből nagyon hosszú út vezet a nagyvilágba” – panaszkodott a „Belaruskaâ Krynica” című újság 1934-ben. Hasonlóan érzett Czesław Miłosz is, amikor azt írta, hogy „a város be van zárva a határok alkotta zsákba”. Igaz, azt is hozzátette, hogy „1918 és 1939 között sehol másutt nem alakult ki egy ilyen alkotó légkörű, tehetségekkel és energiával teli központ”.

Pedig a politikai helyzet nem kedvezett a litván és a fehérorosz művelődésnek. A lengyel megszállás első komoly következménye az volt, hogy a legtehetségesebb litván alkotók csaknem mind még 1919-ben vagy 1920-ban Kovnóba (Kaunas, Kowno), az ideiglenes litván fővárosba távoztak. Hasonló veszteség érte a lengyelországi fehérorosz irodalmat is. A lengyel hatóságok nem támogatták sem a litván, sem a fehérorosz kultúrát. Az otthon maradt litván és fehérorosz értelmiségieknek először is a nemzeti nyelvű sajtóról, iskoláról és kulturális szervezetekről kellett gondoskodniuk. Áldozatos munkájuk eredményeképpen működhetett Vilnában a fehérorosz és a litván gimnázium, a város környéki falvakban pedig több elemi iskola. A fehérorosz nyelvű iskolaügyet a Fehérorosz Iskolaegyesület vette kézbe, amelyet B. Taraškevič vezetett. A litván iskolaüggyel a „Rytas” és a Szent Kázmér Egyesület, valamint a Litván Tanítók Szövetsége foglalkozott. A litván tankönyvek kiadásáról a J. Basanavičius vezette Litván Tudományos Társaság gondoskodott. A két világháború közötti Vilna kulturális életéhez hozzátartozott a Fehérorosz Múzeum, a fehérorosz és a litván diákszövetség, a fehérorosz és a litván színjátszó kör.

A vilnai litván irodalom megalapítója Rapalas Mackonis prózaíró és publicista, aki 1929–1930-ban kiadta „Szürke hősök” című kétrészes regényét, amely a cári idők litván könyvcsempészeinek állított emléket, akik Kelet-Poroszországban nyomtatott litván nyelvű könyvekkel látták el a litvánokat akkor, amikor Oroszországban (1905 előtt) a la-

tin betűs litván könyvek nyomtatása be volt tiltva. A második évtized (a 30-as évek) litván irodalma Vilnában már sokkal gazdagabb lett. 1932-ben létrejött a litván Művészeti és Irodalmi Társaság, amely irodalmi és kulturális esteket rendezett. 1933-ban indult a *Lietuviškas Baras* című kulturális folyóirat, 1937-től kezdve pedig a *Vilniaus Žodis* című újság *Kuryba ir kritika* néven művészeti és kritikai mellékletet jelentetett meg. A vilnai litván irodalom erőre kapott: 1935 és 1938 között sorban jelentek meg P. Mackonis regényei, V. Radziulis novellái, majd Vilna igazi költőinek – O. Miciute, J. Kekštas, A. Žukauskas – első kötetei.

A két világháború közötti vilnai fehérorosz irodalom első jelentős alkotója Nina Arsenneva volt, akinek első verseskötete 1927-ben jelent meg. Az évtized végén debütáltak versesköteteikkel M. Mašara, M. Vasilėk és Hv. Il'āševič. A második évtized a fehérorosz irodalomban is termékenyebbnek bizonyult. 1932–1934-ben jelent meg a *Nėman*, 1935-ben pedig megindult a *Kalosse* című irodalmi és tudományos folyóirat. Ez szándéka szerint minden műfajt reprezentálni kívánt ugyan, de azért a költészeté volt benne a főszerep. N. Arsenneva, M. Tank, M. Mašara, M. Vasilėk, Hv. Il'āševič, A. Bārozka, N. Taras, A. Ivers majd minden számban szerepeltek. A 30-as éveket a vilnai fehérorosz irodalomban M. Tank és M. Mašara évtizedének nevezhetjük. Mindketten három-három verseskötetet adtak ki. Maksim Tankot már első kötetei megjelenése után európai rangú költőnek ismerte el a lengyel kritika is. Önálló verseskötettel jelentkezett M. Vasilėk és Hv. Il'āševič is, M. Mašara drámaírással is foglalkozott. Kezdtől kialakulni a saját igényes kritika is.

A litván és a fehérorosz irodalom Vilnában e korban hasonló körülmények között fejlődött, ennek következtében mindkettőben a nemzeti és a szociális tematika dominált. Ugyanakkor e két irodalom belső fejlődése eltérő képet mutat. A fehérorosz irodalomban a költészet, mégpedig a romantikus hevületű költészet dominált. A litván irodalomban minden műfaj kiegyenlítően volt jelen, a költészet is többféle irányzatot mutatott fel. Ennek oka az, hogy a fehérorosz nemzeti mozgalom megkésettisége folytán itt csak most fejeződött be a nemzeti újjászületés. Márpedig a nemzeti újjászületési mozgalmak elválaszthatatlanok attól a romantikus szellemtől, amely a vilnai fehérorosz költészetet jellemzi. A litván írók számára a nemzeti újjászületés már múlt időt jelentett ekkor. A Kaunas fővárossal fennálló független Litvánia léte reményt adott arra, hogy a nemzet fennmarad. Ezért a művészi világlátásban nagyobb szerepet játszhattak az alkotók saját vonzalmai, s ez nemcsak műfaji, hanem stilisztikai (avantgardizmus, expresszionizmus) változatosságot biztosított a vilnai litván irodalomnak.

Zoltán András